

บทอรรถ

นำเสนอเมื่อ : 5 พ.ค. 2552

สุนทรียรสของบทอรรถ

สุนทรียรสของบทอรรถ

วรรณคดีและวรรณกรรมที่ควรแก่การยกย่องนั้น ต้องมีคุณสมบัติเด่นๆหลายประการ เช่น ศิลปะในการใช้ภาษา เนื้อหา กลวิธีในการเสนอความคิด ฯลฯ แต่ในที่นี้จะมุ่งกล่าวถึงศิลปะในการใช้ภาษาที่ทำให้ บทอรรถหนึ่งงดงามอย่างที่เรียกว่า สุนทรียภาพ หรือสุนทรียรส

ในที่นี้จะนำมากล่าวเฉพาะการเปรียบเทียบแบบอุปมา

การเปรียบเทียบแบบอุปมา (Simile) คือการเปรียบเทียบเพื่อให้เห็นภาพหรือเกิดความรู้สึกชัดเจน ดังนั้นอุปมา จึงต้องมี **“สิ่งใดสิ่งหนึ่ง”** ที่ต้องการจะอธิบายหรือกล่าวถึง และเพื่อให้เห็นภาพชัดเจน จึงต้องนำสิ่งอื่นที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันมาช่วยอธิบายหรือเชื่อมโยงความคิด ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าความเข้าใจว่า อุปมาเป็น การเปรียบเทียบสิ่งที่มีรูปลักษณะคล้ายคลึงกัน โดยมีคำมาช่วยเชื่อม คือ **ดุษฎี** **ดั่ง** **ดูราว** **กล** **เหมือน** **ปาน** **ประหนึ่ง** **ราวกับ** **เฉก** ฯลฯ อุปมามีปรากฏในวรรณคดีเรื่องต่างๆ ดังนี้

อุปมา ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบความงามของศกุนตลากับสิ่งต่างๆ ในเรื่อง **ศกุนตลา** บทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ เป็นตอนที่เทวทูตชื่นชมความงามของศกุนตลา มีความว่า

ดูผิวสีนวลละอองอ่อน	มะลิซ้อนดูดำไปหมดสิ้น
สองเนตรงามกว่ามฤคิน	นางนี้เป็นปิ่นโลกา
งามโอษฐ์ดั่งใบไม้อ่อน	งามกรดั่งลายเลขา
งามรูปเลอสรราชวัณพ้า	งามยิ่งบุปผาเบ่งบาน

อุปมา ที่ปรากฏใน **ลิลิตนิทราชาคริต** ราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นการสรรเสริญพระบารมีของพระเจ้ากาหลิบที่เปรียบประดุจดวงตะวันส่องโลก แต่เมื่อราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ รัชกาลที่ 5 เสด็จสวรรคต ปวงประชาซึ่งซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์ ได้นำโคลงบทนี้มาถวายสรรเสริญพระองค์อยู่เสมอ ดังปรากฏในวันปิยมหาราช หรือ วันที่ 23 ตุลาคม ของทุกปี ข้อความที่กล่าวเป็นอุปมามีดังนี้

บารมีพระมากพัน	รำพัน
พระพิทักษ์ยุติธรรม	ถ่องแท้
บริสุทธิ์ดุจดวงตะวัน	ส่องโลก ไชร์แฮ

ทวยราษฎร์รักบาทแม่

ยิ่งด้วยปีติรงค์

อุปมา ในพระอภัยมณี ของพระสุนทรโวหาร (ภู่) ที่กล่าวถึงสร้อยสุวรรณ และจันทร์สุดา พระธิดาของพระอภัยมณีกับนางสุวรรณมาลี มีความว่า

ทั้งลูกน้อยสร้อยสุวรรณจันทร์สุดา เหมือนมณฑามาลีซึ่งมีรส

ภุมรินบินเคล้าแม่เจ้าของ ไม่ปกป้องดอกดวงจะร่วงหมด

อันน้ำดาวานวางไว้อ่างมด มดจะอดได้หรือน้องตริกตรองดู

อุปมา ในอิเหนา บทพระราชนิพนธ์ในราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย กล่าวถึงความรู้สึกของอิเหนา เมื่อพบบุษบาและพบว่าบุษบาเป็นคู่หมั้นของจรรกาไปแล้ว เพราะตัวอิเหนามัวหลงใหลจินตราและปฏิเสธการหมั้นหมายบุษบาไปเอง อิเหนาจึงเสียใจมาก ดังความว่า

จุกใจได้คิดสัการแล้ว ตั้งดวงแก้วตักต้องแผ่นผา

รักกระทำซ้ำจิตเจ็บอุรา ตั้งว่าจะวายชีวี

อุปมา ในโคลงนิราศพระบาท ของ พระมหานาค วัดท่าทราย กวีในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ มีความเปรียบเชิงอุปมาเกี่ยวกับ “เนตร สำเนียง และโฉม” ไว้อย่างน่าฟังดังความว่า

สามเล่มราเมศไต้ สंहาร

แม่อีกทรงสามศร เปรียบท้าว

ท่านผลาญอุสุรมรณ์ ลาญชีพ

เจ้าก็ผลาญชายอกร้าว มอดม้วยดูเสมอ

ศรเนตรเสียบเนตรคัน คมข่า

ศรสำเนียงตริ่งกรรณ ส่งข่า

ศรโฉมแม่ยิงยัน ยายาก

ต้องผู้ใดออกข่า เจกท้าวสาดศร

อุปมา จากประมุขจวรีกวัตพระเชตุพน ซึ่งเป็นเพลงยาวกลบท พระราชนิพนธ์ในราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าฯ ซึ่งอุปมา กลบทบัวบานกลีบขยาย มีข้อความกล่าวชมความงามของสตรีเปรียบกับความงามของสิ่งต่างๆดังนี้

เจ้างามพัคตร์มืองเพียงบุหลันฉาย

เจ้างามเนตรประหนึ่งนัยนาทราย

เจ้างามขนงก่งละม้ายคันศรทรง

เจ้างามนาสายลตั้งกลขอ

เจ้างามศอเหมือนคอสวรรณหงส์

เจ้างามกรรณกลกลีบบุษบง

เจ้างามวงวิลาสเรียบระเบียบไร

เจ้างามปรางเปล่งปลั่งเปรมปราโมทย์

เจ้างามโอษฐ์แย้มยวนจินตนาพิสมัย

เจ้างามทนต์กลนิลช่างเจียรระไน

เจ้างามเกศดำประไพเพียงภูมริน

เจ้างามปีกัดตทรงมงกุฎกษัตริย์

เจ้างามทัดกรรเจียกผสมสมพักตร์สิ้น

เจ้างามไรไม่แข็งคดหมดมลทิน

เจ้างามประทีนกลิ่นเกษขจายจร

เจ้างามเบื้องปฤษฎางค์ฟ้างพิศวง

เจ้างามทรงสมทรงอนงค์สมร

เจ้างามถันเทียบเทพกนิษฐ

เจ้างามกรอ่อนดั่งวงเอราวัณ

เจ้างามน้วนชานารักหนอ

เจ้างามลออเอบางเหมือนนางสวรรค์

เจ้างามเพลาภกัทธิพรณ

เจ้างามบาทจรจรลจจริตงาม

ผมแสวงมลศิลป์ไม่สิ้นศักดิ์

ด้วยใจรักบทกลอนสุนทรฉันท

ขอนารสสุนทรีย์ถ้อยร้อยจำนรรจ์

มาฝากกันให้ท่านอ่านเพลินเพลิน